

ANTOYAN NTE ΣΑΙΝΤ ΕΞΥΠΕΡΥ (1900-1944) «Ο μικρός πρίγκιπας και η αλεπού»

Απόσπασμα από τη νουβέλα "Ο μικρός πρίγκιπας", που γράφτηκε το 1940 και γνώρισε τεράστια εκδοτική επιτυχία (1943¹).

Το έργο και η εποχή του: Η πλοκή και τα θέματα παρουσιάζονται με στοιχεία ενός συμβολικού παραμυθιού, τα οποία διαπλέκονται με χαρακτηριστικά γεγονότα της ζωής του συγγραφέα. Πίσω από αυτόν το φανταστικό κόσμο που πλάθει ο συγγραφέας, κρύβεται μεγάλος προβληματισμός για τον άνθρωπο, τις αξίες, τους στόχους, το ρόλο του στη ζωή και τα συναισθήματά του. Κρύβονται σύμβολα που αναδεικνύουν τη δύναμη της αγάπης και την αξία της ειρήνης. Όλα αυτά έχουν άμεση σχέση με το συγκλονισμό και την αγωνία του συγγραφέα για τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο.

Η Υπόθεση: ο αφηγητής πέφτει με το αεροπλάνο του* -που έχει πάθει βλάβη- στην έρημο. Εκεί συναντά ένα ασυνήθιστο παιδί (το Μικρό Πρίγκιπα), που κατά έναν παράξενο τρόπο είχε προσγειωθεί στο ίδιο σημείο, γνωρίζονται και γίνονται φίλοι. Ο αφηγητής μαθαίνει πολλά από τον καινούργιο του φίλο: τις περιπλανήσεις του σε άλλους πλανήτες, τις συναντήσεις του και τα συμπεράσματά του. Και ο μικρός Πρίγκιπας μαθαίνει για την αξία της αγάπης του. Η ιστορία του βιβλίου ολοκληρώνεται με την επιστροφή του Μικρού Πρίγκιπα στον πλανήτη του, κοντά στο τριαντάφυλλό του. Στον επίλογο, ο συγγραφέας εκφράζει το μεγάλο κενό που νιώθει από τη φυγή του μικρού πρωταγωνιστή.

*ο συγγραφέας είχε στη ζωή του ένα παρόμοιο ατύχημα, το 1935 όταν χάθηκε με τους συνεργάτες του στην έρημο της Λιβύης και μετά από τρεις μέρες περιπλάνηση μεταφέρθηκαν στο Κάιρο από ένα καραβάνι

Θεματικά Κέντρα

- ο η σημασία της προσωπικής επαφής και σχέσης με ανθρώπους και πράγματα (αλεπού-τριαντάφυλλο) *Η αληθινή ευτυχία και η ουσιαστική γνώση θεμελιώνονται στην αγάπη.*
- ο το «ημέρωμα» ως καλλιέργεια μιας συναισθηματικής σχέσης
- ο η κοινωνικοποίηση και η συναισθηματική ωρίμανση του παιδιού μέσα από τις εμπειρίες του
- ο οι συμβολισμοί πίσω από τους αφηγηματικούς ρόλους

Το θέμα του κειμένου Οι αληθινοί δεσμοί (η γνήσια φιλία) ανάμεσα σε δύο πρόσωπα εντελώς διαφορετικά δημιουργούνται με βάση την ανιδιοτελή αγάπη, που βοηθά τον άνθρωπο να κατανοήσει τον εαυτό του και τον κόσμο.

Τα μηνύματα του έργου Το έργο αυτό απευθύνεται σε παιδιά και σε μεγάλους που δεν έχουν χάσει την αθωότητά τους. Ο Εξυπερύ το γράφει την εποχή του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, προσπαθώντας να δώσει ένα μήνυμα αδελφοσύνης και αγάπης, ενάντια στον φασισμό. Γράφει στην Αμερική, μακριά από την πατρίδα του, νιώθοντας εξόριστος και χαμένος, όπως ο μικρός πρίγκιπας μακριά από τον πλανήτη του.

Βασικό μήνυμα του αποσπάσματος αλλά και του έργου είναι η σημασία του να αντιλαμβάνεται κανείς τα πράγματα γύρω του με την καρδιά και την ψυχή, χωρίς να παρασύρεται από όσα απλά βλέπει. Η δυνατότητα να βλέπει κανείς πέρα από την ύλη, πέρα από τα δεδομένα, αποτελεί για το συγγραφέα σημαντικό στοιχείο της ζωής των ανθρώπων. Τα πράγματα που αξίζουν βρίσκονται κρυμμένα στην καρδιά και επειδή οι άνθρωποι έχουν εμπιστοσύνη στο τι βλέπουν, οδηγούνται συχνά σε λάθος συμπεράσματα. Τα μάτια βλέπουν την υλική πραγματικότητα, την επιφάνεια. Η καρδιά αντιλαμβάνεται, 'βλέπει' την ουσία των πραγμάτων. Έτσι, προβάλλεται η αξία και η δύναμη των αισθημάτων. «Μόνο με την καρδιά βλέπεις καλά. Την ουσία δεν την βλέπουν τα μάτια...» εκμυστηρεύεται η αλεπού στο Μικρό Πρίγκιπα αλλά ταυτόχρονα και ο συγγραφέας στους αναγνώστες. Αυτή η σημαντική ικανότητα θα μας βοηθήσει να δούμε την πραγματική ομορφιά ακόμη και στα πιο συνηθισμένα πράγματα. Το μάθημα που δίνει η αλεπού, «να βλέπεις με την καρδιά», αλλάζει τον τρόπο σκέψης του Μικρού Πρίγκιπα και είναι πλέον έτοιμος να σταματήσει τις περιπλανήσεις του και να επιστρέψει στον πλανήτη και στο λουλούδι του, τον ενηλικιώνει.

Μια άλλη πτυχή του μαθήματος της αλεπούς προς το Μικρό Πρίγκιπα είναι το θέμα της φιλίας και ο τρόπος με τον οποίο κτίζεται. Η διαδικασία αυτή αφορά το «ημέρωμα» και η αλεπού του εξηγεί τα στοιχεία που πρέπει να την χαρακτηρίζουν: *καλή διάθεση, αγάπη, αφοσίωση, ειλικρίνεια, εμπιστοσύνη, κατανόηση, αποδοχή της διαφορετικότητας του άλλου, υπευθυνότητα*. Τέλος, για να αναπτυχθεί η φιλία θα πρέπει να επενδυθεί *χρόνος και ενέργεια, τελετή* το ονομάζει η αλεπού. (*υπομονή, σιωπή, προσήλωση, ακρίβεια, συνέπεια, θυσία, προσμονή*). «Αν έρχεσαι όμως όποτε και νάναι, δε θα ξέρω ποτέ ποια ώρα να φορέσω στην καρδιά μου τα καλά της. Σ' όλα χρειάζεται κάποια τελετή.» Μια φιλία χτίζεται σιγά σιγά και με πολλή προσπάθεια. Ταυτόχρονα όμως χρειάζεται να υπάρχουν και κάποιες ιδιαίτερες στιγμές, που απαιτούν κάποια προετοιμασία πριν τη συνάντηση, τονίζοντας την αξία της και δίνοντας την αίσθηση της τελετής. Ο δεσμός που έχει αναπτύξει ο Μικρός Πρίγκιπας με το τριαντάφυλλό του αποτελεί το παράδειγμα μιας σχέσης ζωής. Το μάθημα από την αλεπού βοήθησε το Μικρό Πρίγκιπα να συνειδητοποιήσει πόσο σημαντική είναι η φιλία του με το τριαντάφυλλο με αποτέλεσμα να αποφασίσει να γυρίσει πίσω κοντά του. Γνωρίζει ότι το τριαντάφυλλό του δεν έχει την επιθυμητή συμπεριφορά, αλλά αντιλαμβάνεται ότι αυτό που έχει σημασία είναι αυτό που εσύ προσφέρεις και όχι το αντάλλαγμα που θα σου δοθεί.

Οι φίλοι είναι μοναδικοί στον κόσμο, όπως μοναδικό είναι και ο,τιδήποτε με το οποίο δημιουργούμε δεσμούς. Μοναδικά πράγματα στον κόσμο είναι αυτά που έχουν για μας σημασία. Ακόμα και ανάμεσα σε άλλα όμοια, εμείς μπορούμε να τα ξεχωρίσουμε με την καρδιά μας, τους δεσμούς που έχουμε αναπτύξει μαζί τους. Το τριαντάφυλλο του Μικρού Πρίγκιπα διαφέρει από όλα τα άλλα αν και είναι όμοιο με χιλιάδες άλλα, είναι ξεχωριστό λόγω του δεσμού που έχει δημιουργηθεί ανάμεσά τους. «Αφού είναι αυτό το 'δικό μου' τριαντάφυλλο.» 'δικό μου' εδώ δε σημαίνει κτήση και κατοχή αλλά φροντίδα, ενδιαφέρον και αγάπη. Η σημασία της φιλίας για τη ζωή όλων των ανθρώπων είναι πολύ μεγάλη. Αυτό το μήνυμα μπορούμε να το εντοπίσουμε σε διάφορα σημεία του βιβλίου. «να δημιουργείς δεσμούς» Δηλαδή να δημιουργείς φιλίες και ουσιαστικές σχέσεις με τους ανθρώπους. «Δε γνωρίζει κανείς παρά τα πράγματα που ημερώνει» Η αγάπη ισοδυναμεί με τη γνώση. Γνωρίζουμε σε βάθος κάτι ή κάποιον, μόνο όταν το(ν) αγαπάμε και αφιερώνουμε χρόνο γι αυτόν.

Χαρακτηριστική φράση αποτελούν τα λόγια της αλεπούς προς το Μικρό Πρίγκιπα ότι «...Οι άνθρωποι δεν έχουν πια καιρό να γνωρίσουν τίποτα. Τ' αγοράζουν όλα έτοιμα στα εμπορικά. Καθώς όμως δεν υπάρχουν εμπορικά που πουλάνε φίλους, οι άνθρωποι δεν έχουν πια φίλους». Τα λόγια αυτά είναι συγκλονιστικά και εκφράζουν σε μεγάλο βαθμό την αλλοτρίωση της ανθρωπίνης ζωής και των ανθρώπινων σχέσεων στη σύγχρονη κοινωνία: την ποσοτικοποίηση των πάντων, την εμπορευματοποίηση, τον καταναλωτισμό, τη διάθεση του εύκολου πλουτισμού, την ευκολία των ηλεκτρονικών φίλων... Το βάρος πέφτει στα υλικά αγαθά. Όλα γίνονται 'εμπορεύματα': πουλιούνται και αγοράζονται. Η ζωή χωρίς φίλους είναι «μονότονη» όπως λέει η αλεπού και γι' αυτό η ζωή του Μικρού Πρίγκιπα ήταν γεμάτη μελαγχολία πριν εμφανιστεί το λουλούδι στον πλανήτη του. Οι φίλοι ανανοηματοδοτούν τον κόσμο μας, σύμφωνα με την αλεπού.

Ύφος-Γλώσσα :Το έργο μεταφράστηκε στα ελληνικά από το Στρατή Τσίρκα, ο οποίος χρησιμοποιεί απλή γλώσσα χωρίς περιττές και περίτεχνες φράσεις με αφέλεια, χιούμορ και λεπτή ειρωνεία, που ταιριάζει στο ΜΠ-παιδί . Η όλη γραφή είναι συμβολική και υπαινικτική για τις ανθρώπινες σχέσεις και το ύφος είναι λυρικό και γλαφυρό όπως στα παραμύθια. Το απόσπασμα περιέχει βαθιά στοχαστικότητα η οποία δεν εκδηλώνεται με φραστικές εξάρσεις, αλλά υποκρύπτεται στην παιδική αθωότητα του μικρού πρίγκιπα και στο ήρεμο αλλά στοχαστικό ύφος της αλεπούς. Ο λόγος είναι μικροπερίοδος (όπως ταιριάζει σε κείμενο με διαλογική μορφή) Οι προτάσεις συνδέονται παρατακτικά, όπως στα παραμύθια και στις λαϊκές αφηγήσεις.

Ομοιότητες με παραδοσιακά παραμύθια

- Περιπέτεια, γρήγορος ρυθμός
- Διάλογος που προωθεί την εξέλιξη
- Εξωπραγματικά στοιχεία (από άλλον πλανήτη ο ήρωας)
- Απλή γλώσσα και ύφος
- Έντονο στοιχείο διδακτισμού (μυστικά αλεπούς=μαθήματα)
- Προσωποποίηση (ζώων, φυτών), αλληγορία

Διαφορές με παραδοσιακά παραμύθια

- Γνωρίζουμε το δημιουργό
- Περιέχει βαθυστόχαστες αναλύσεις και υψηλά νοήματα
- Παρουσιάζει έναν άλλο τύπο αλεπούς με σοφία, στοχαστική διάθεση, ανθρωπιά
- Επεξεργασία του λόγου με εκφραστικά στοιχεία και αφηγηματικούς τρόπους
- Παραβίαση της γραμμικής οργάνωσης του χρόνου

Χρόνος: Ο χρόνος εξελίσσεται γραμμικά, με εξαίρεση δύο αναδρομικές αφηγήσεις και μια πρόδρομη υποθετική αφήγηση στα λόγια του μικρού πρίγκιπα.

Αφηγητής :Παντογνώστης με μηδενική εστίαση (ο αφηγητής δεν είναι ένας από τους ήρωες- χαρακτήρες του αποσπάσματος)

Αφηγηματικοί τρόποι: Κυρίαρχος ο διάλογος (Αναπαραστατική, δραματική, θεατρική αφήγηση), ενώ υπάρχουν και περιγραφή, αφήγηση, εσωτερικός μονόλογος, ελεύθερος πλάγιος λόγος για τις σκέψεις του μικρού πρίγκιπα.

Οι συμβολισμοί

Μικρός Πρίγκιπας: Αυτό που διακρίνει τον Μικρό Πρίγκιπα είναι η ικανότητά του να αγαπά στον υπέρτατο βαθμό. Η συνειδητοποίηση αυτής της αγάπης που κρύβει για το τριαντάφυλλό του, δίνει νόημα στη ζωή του. Ως σύμβολο αντιπροσωπεύει μέσα από την παιδικότητά του, την αθωότητα και την αγάπη. Πέρα όμως από την παιδική του αφέλεια παρουσιάζεται πολύ ώριμος ασκώντας κριτική σε όσους συναντά στη Γη. *Αντιπροσωπεύει το παιδί που φεύγει από τον παιδικό κόσμο της φαντασίας και μυείται σταδιακά στον κόσμο των ενηλίκων, αποκτώντας εμπειρίες και γνώσεις.*

Αλεπού: Διψά για τη φιλία και ζητά από το Μικρό Πρίγκιπα να την «ημερώσει». Αντιπροσωπεύει τους ανθρώπους που ξέρουν να δώσουν αγάπη χωρίς ανταλλάγματα και εγωισμούς. Θέλει να αποκτήσει φίλους και βοηθά τον πρωταγωνιστή να αντιληφθεί τόσο τη διαδικασία όσο και τη σημασία της. Η σχέση που αναπτύσσει με το Μικρό Πρίγκιπα δεν έχει στοιχεία συμφέροντος αλλά αποτελεί πρότυπο για όλες τις ανθρώπινες σχέσεις. *Αντιπροσωπεύει το πρόσωπο που οδηγεί στην ενηλικίωση, την κοινωνικοποίηση και τη σοφία της ζωής.*

Τριαντάφυλλο: Η παρουσία του στο έργο είναι πολύ σημαντική αν και παρουσιάζεται μόνο σε μερικές σελίδες. Ο εγωιστικός του χαρακτήρας με τις παραξενιές και τις απαιτήσεις οδηγούν το Μικρό Πρίγκιπα στην απόφαση να εγκαταλείψει τον πλανήτη του και να περιπλανηθεί στο σύμπαν. Ταυτόχρονα, η νοσταλγία του μικρού πρίγκιπα για το δικό του, «μοναδικό» τριαντάφυλλο, είναι η αιτία της επιθυμίας του για επιστροφή. Η επιλογή του λουλουδιού να είναι τριαντάφυλλο ίσως να συνδέεται και με το συμβολισμό του ως το λουλούδι της αγάπης. Αυτό το λουλούδι έχει ανθρώπινα χαρακτηριστικά: μειονεκτήματα και πλεονεκτήματα. Με σημείο αναφοράς το λουλούδι, ο μικρός πρίγκιπας αντιλαμβάνεται ότι «την ουσία δεν την βλέπουν τα μάτια» και ότι η αγάπη στηρίζεται στην υπευθυνότητα για τον άλλο. *Αντιπροσωπεύει τη συμμετοχή στην οργανωμένη κοινωνική ζωή, την κοινωνικοποίηση του ατόμου*

Εργασίες

Ερωτήσεις βιβλίου

- (δγ) Αν συναντούσατε τον μικρό Πρίγκιπα, ποια «μυστικά» θα μοιραζόσασταν μαζί του για τη φιλία/την αγάπη/τη ζωή στη γη;
(δγ) Γράψτε για κάποιο πρόσωπο ή αντικείμενο μοναδικό για εσάς, περιγράφοντας τη σχέση που αναπτύχθηκε ανάμεσά σας καθώς και αιτιολογώντας τη μοναδικότητά του.